

Üniversitelerdeki Türk Dili Derslerinin Dünü, Bugünü, Yarını

(Sorunlar-Çözüm Önerileri) Çalıştayı

Workshop on the Past, Present, and Future of Turkish Language Courses in Universities (Problems-Solution Suggestions)

Hürdünya Şahan ¹

Özlem Düzlü ²

Öz

Bu yazı Sakarya Üniversitesi Rektörlük-Türk Dili Bölümü tarafından 26 Eylül 2023 tarihinde yapılan "Üniversitelerdeki Türk Dili derslerinin Dünü, Bugünü, Yarını (Sorunlar-Çözüm Önerileri)" adlı çalıştayı konu almaktadır. Üniversitelerin Türk Dili bölümlerinde görev yapan yedi akademisyenin bildirimleriyle katkı sunduğu çalıştayda içerik, uygulama süreci, dersin hedef kazanımları, ölçme-değerlendirme gibi konularda karşılaşılan problemler ele alınmış ve bu problemlere çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Çalıştay sonunda söz konusu problem ve çözüm önerileriyle ilgili ulaşılan sonuçlar bu yazıyla dikkatlere sunulmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk dili, Üniversiteler, Eğitim, Tarih.

¹ Öğr. Gör. Dr., Sakarya Üniversitesi, Rektörlük-Türk Dili Bölümü, haydemir@sakarya.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-8067-2952

² Öğr. Gör. Dr., Sakarya Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü, oduzlu@sakarya.edu.tr, ORCID No: 0000-0001-9305-4371

Bu makale İntihal.net sistemi tarafından taranmıştır.

Gönderim Tarihi: 04 Kasım 2023

Kabul Tarihi: 01 Aralık 2023

Erişim Tarihi: 30 Aralık 2023

Abstract

Sakarya University Rectorate Turkish Language Department organized a workshop on "Past, Present, Future of Turkish Language Courses in Universities (Problems-Solution Suggestions)" on 26.09.2023. The date of the workshop, 26 September, is also the opening day of the I. Turkish Language Congress held in 1932 with the participation of Mustafa Kemal Atatürk, and it is a particularly preferred date because this day was declared as Turkish Language Day. This article is prepared to introduce the workshop.

Keywords: Turkish language, Universities, Teaching, History

1. Giriş

Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Türk Dili Bölüm Başkanlığı tarafından 26.09.2023 tarihinde “Üniversitelerdeki Türk Dili Derslerinin Dünü, Bugünü, Yarını (Sorunlar-Çözüm Önerileri)” konulu çalıştay düzenlemiştir. Çalıştay tarihi olan 26 Eylül, aynı zamanda 1932 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün katılımıyla gerçekleştirilen I. Türk Dili Kurultayının açılış günü olup bu günün Türk Dil Bayramı olarak ilan edilmesi sebebiyle özellikle tercih edilmiş bir tarihtir.

Üniversitelerde Türk Dili derslerinin 1981 yılından itibaren 2547 sayılı Kanun’la tüm bölümlerde zorunlu ders olarak okutulmasına karar verilmiştir. “Yükseköğrenimini tamamlamış olan her gence, ana dilinin yapı ve işleyiş özelliklerini gereğince kavratılmak; dil-düşünce bağlantısı açısından, yazılı ve sözlü ifade vasıtası olarak, Türkçeyi doğru ve güzel kullanabilme yeteneği kazandırabilmek, öğretimde birleştirici ve bütünleştirici bir dili hâkim kılmak ve ana dili şuuruna sahip gençler yetiştirmek” (Cemiloğlu, 2004:174) amacıyla okutulmaya başlanan Türk Dili derslerinin okutulma gerekçesi ise şu şekilde açıklanmıştır:

“İlk ve orta öğretimde dilbilgisi ve Türkçe dersleri yeterli ölçü ve nitelikte ele alınmadığı için üniversiteye gelen öğrenciler, Türkçeyi doğru ve güzel kullanma yeteneğini kazanamamış bulunmaktadır. Bu sonuçta, Türk dilinin elli yıldan beri çeşitli yönlerde çekilmesinden doğan istikrarsızlığın da etkisi vardır. Bu durum, üniversite öğrenimi için yetersizlik olarak kendini göstermiş ve yüksek öğretime Türk Dili derslerinin konmasını zaruri kılmıştır” (Çotuksöken, 2010: 10).

Dersin zorunlu olarak okutulmaya başlanmasından itibaren geçen süreçte söz konusu amaç ve hedefler doğrultusunda hazırlanan içerikler, dersin işleniş süreci ve ölçme-değerlendirme gibi konularda sorunlarla karşılaşmıştır. Ayrıca YÖK’ün (Yüksek Öğretim Kurulu) 2013’te aldığı bazı derslerin uzaktan eğitimle verilmesine ilişkin kararlarla birçok üniversitede Türk Dili dersinin uzaktan eğitim sistemiyle okutulmaya başlanması var olan sorunların daha da karmaşık hâle gelmesine sebep olmuştur. Söz konusu sorunları tartışmak ve bunlara çözüm önerileri sunmak amacıyla Sakarya Üniversitesi Rektörlük-Türk Dili Bölüm Başkanlığı tarafından 26.09.2023 tarihinde “Üniversitelerdeki Türk Dili Derslerinin Dünü, Bugünü, Yarını (Sorunlar-Çözüm Önerileri)” konulu çalıştay düzenlemiştir. Çalıştay tarihi 1932 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün katılımıyla yapılan I. Türk Dili Kurultayının açılış günü olan 26 Eylül’ün Türk Dil Bayramı ilan edilmesi sebebiyle özellikle tercih edilmiştir.

Çalıştayda tartışmak üzere belirlenen konu başlıkları şunlardır:

- Öğretim Elemanı Profili

- Müfredat (Güncel Durum, Sorunlar, Öneriler)
- Ölçme Değerlendirme Yöntemleri
- Materyal Geliştirme
- Ders içi Uygulamalar
- Geri Bildirim

Çalıştaya hâlihazırda bu bölümlerde görev yapan bölüm başkanları ve ilgili dersin yürütülmesinden sorumlu öğretim görevlileri davet edilmiştir. Belirlenen konu başlıkları çerçevesinde yedi akademisyen bildirimleriyle çalıştaya iştirak etmiştir. Çalıştayı açılışı Sakarya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hamza Al'ın ve Sakarya Üniversitesi Rektörlük-Türk Dili Eski Bölüm Başkanlarının da katılımıyla gerçekleşmiştir. Çalıştayı açılışında Türk Dili Bölüm Başkanı Prof. Dr. Engin Yılmaz ve bölüm öğretim elemanlarından Öğr. Gör. Dr. Hürdünya Şahan giriş konuşmalarında “ana dilde iletişim, ülkesinin resmî dilini kullanabilme, dilsel, zihinsel, bireysel, sosyal becerileri gelişmiş; anlayan, düşünen ve bunları ifade edebilen bireyler yetiştirme” amaçlarını karşılaması bakımından üniversitelerdeki Türk Dili derslerinin önemine vurgu yapmışlardır. Ayrıca Türk Dili dersiyle ilgili güncel sorunları tespit etmek, sorunların nedenlerini tartışmak, buradan hareketle sorunlara çözüm önerileri geliştirmek ve diğer üniversitelerdeki meslektaşlarıyla birlikte konuyu tartışmak için böyle bir çalıştay düzenlendiğini belirtmişlerdir.

Sabah ve öğleden sonra olmak üzere iki oturum şeklinde gerçekleştirilen çalıştayda toplam yedi bildiri sunulmuştur. Sunumlar yüz yüze ve çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir. Çalıştayı birinci oturumunda Türk Dili dersinin program sorunu, dersin uzaktan eğitimle yürütülmesi ve bunun doğurduğu sorunlar, ders içerikleri ve mevcut çerçeve programının güncellenmesi, söz konusu derslere yönelik üniversitelerin diğer birimlerinin ve öğrencilerin tutumlarını değiştirebilmek adına yapılabilecek çalışmalar, Türk Dili dersine ait ölçme ve değerlendirme yöntemlerine dair sorunlar ve dersin kazanımları meseleleri üzerine görüşler ortaya konmuştur.

Çalıştayı ilk sunumu Anadolu Üniversitesi Rektörlük-Türk Dili Bölüm Başkanı Prof. Dr. Emine Kolaç tarafından yapılmıştır. Kolaç, YÖK'ün çerçeve programının Türk Dili dersinin zorunlu olarak okutulmaya başlanmasından bu yana hiçbir değişikliğe uğramadan uygulanmaya geldiğini dile getirerek öncelikle mevcut programın güncellenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Kolaç, müfredatın dersin okutulma amacı göz önünde bulundurularak, Türkçenin güncel problemlerini de kapsayacak şekilde, öğrencilerin ilgisini çekecek metinlerle desteklenerek yeniden düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir.

İkinci sunumu Sakarya Üniversitesi Rektörlük-Türk Dili Bölümü öğretim elemanlarından Öğr. Gör. Dr. Engin Ömeroğlu yapmıştır. Ömeroğlu “Türk Dili Dersiyle İlgili Güncel Sorunlar” başlıklı konuşmasında ders ile ilgili sorunları; Türk Dili derslerinin uzaktan eğitim modeliyle genel ağ üzerinden verilmesi, Türk Dili ders içerikleri ve mevcut çerçeve programı, Türk Dili derslerinde işlenmesi gereken konular, ders kitaplarının durumu, Türk Dili dersine yönelik öğrencilerin ilgisi, diğer öğretim elemanları ve üniversite yönetiminin Türk Dili dersine yönelik tutumu, uzaktan eğitim modeliyle genel ağ üzerinden verilen Türk Dili dersine ait sınavlar ve sınav güvenliği olarak altı başlık altında dile getirmiştir.

Ömeroğlu bu sorunlara çözüm önerisi olarak Türk Dili derslerinin salgın hastalık gibi zorunlu hâller dışında uzaktan eğitim sistemiyle verilmemesi, mevcut çerçeve programın güncellenmesi, dersin öğrencilerin ihtiyaçlarına göre (onların öz geçmişi, akademik durumları dikkate alınarak) her bölümde farklı şekilde işlenmesi, ders içeriğinin buna göre hazırlanması, derslerin ölçme ve değerlendirmesinin her koşulda yüz yüze yapılması, Türk Dili dersine girecek öğretim elemanlarının konuya hâkim, diksiyonu düzgün, öğretim yöntem ve tekniklerini iyi bilen kişiler arasından seçilmesi gibi önerilerde bulunmuştur.

Sabah oturumun son konuşmasını “Üniversitelerdeki Türk Dili Dersinin Kazanımları Neler Olmalı?” başlıklı bildiriyle Sakarya Üniversitesi Rektörlük-Türk Dili Bölümü öğretim elemanlarından Öğr. Gör. Dr. Serhat Demirel yapmıştır. Demirel; dersin hedeflenen kazanımlarını öğrencinin Türkçe iletişimini güçlendirmek, Türkçe konuşma ve yazma kabiliyetini geliştirmek, Türkçenin derinliğini kavramasını sağlamak, Türkçeyi entelektüel düzeyde temsil edebilmesine imkân sağlamak başlıkları altında toplamıştır. Bunun için derslerde Türkçe düşünme gücünü artıracak nitelikte tartışma ortamlarının oluşturulması, öğrencileri buna hazırlayacak okuma metinlerinin, farklı materyallerin ve konuşma kayıtlarının verilmesi gibi çözüm önerileri sunmuştur.

Çalıştayın öğleden sonra gerçekleştirilen ikinci oturumunda dört sunum gerçekleştirilmiştir. İkinci oturumda daha ziyade müfredat, dersin içeriği ve kaynaklarıyla ilgili sorunlar tartışılmıştır.

Bu oturumun ilk konuşması Uludağ Üniversitesi öğretim elemanlarından Öğr. Gör. Emel Özalp tarafından yapılmıştır. Özalp, “Türk Dili Derslerinde Müfredat, İçerik ve Kullanılan Kaynaklarla İlgili Sorunlar” başlıklı sunumunda dersin içeriğinin güncellenmesine ihtiyaç duyulduğunu; derste kullanılacak kaynakların öğrencilerin ilgisini çekebilecek güncel materyaller olmasına dikkat edilmesi, fakülte ve meslek yüksekokulu öğrencilerinin aynı müfredata tabi olmalarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

İkinci olarak Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesinden Öğr. Gör. Dr. Sabanur Yılmaz “Türk Dili Dersi İle Hedeflenen Kazanımların Ne Kadarı Gerçekleşiyor?” başlıklı sunumunda Türkiye’de tüm yükseköğretim ve fakültelerde iki eğitim-öğretim döneminde okutulması zorunlu olan Türk Dili dersinde öğrencinin yazılı ve sözlü anlatım becerilerinin geliştirilmesi, dille ilgili bir kültür edinilmesi ve dilden yola çıkarak ulusal kimlik ve benliğin kazandırılması, dil bilinci ve ana dili sevgisi verilmesi gibi kazanımların hedeflendiğini dile getirmiştir. Söz konusu hedef kazanımların gerçekleşebilmesi ve dersi daha ilgi çekici kılmak, dersin verimliliğini artırmak adına Türk Dili derslerinin müfredatında güncelleme yapılması ve derslerde uygulamaya yönelik çalışmalar yürütülmesi, öğrencinin düzenli olarak derse devamını ve etkin katılımını sağlamak için öğrencilere sunum ya da proje ödevi verilmesi gibi önerilerde bulunmuştur.

İkinci oturumun üçüncü konuşmacısı İstanbul Üniversitesi öğretim elemanlarından Öğr. Gör. Dr. Zeynep Negiş ise “Türk Dili I-II Ders İçeriklerinin Yenilenmesi Üzerine Öneriler” başlıklı bildirisinde Türk Dili derslerinin eğitim fakülteleri dışında tüm fakülte ve yükseköğretimde başlangıçtan itibaren aynı programın uygulandığını; derslerde öğrencilerin konuşma, okuma, yazma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanarak dil bilgisi ve yazılı-sözlü anlatım ağırlıklı bir müfredatın takip edildiğini, bu hâliyle de Türk Dili derslerinin ortaöğretim kurumlarında verilen Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin bir tekrarı niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Negiş, öğrencilerin Türkçeyi akademik metin yazımı ve sunumunda etkili bir şekilde kullanarak bilimsel çalışmalarını akademik çevrelere ve kitlelere doğru ve etkin bir şekilde aktarabilmelerine yardımcı olacak donanımı vermek için Türk Dili I-II derslerinin içeriğinde düzenlemeler yapılması gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Oturumun son konuşmasını “Üniversitelerdeki Türk Dili Derslerinde Klasik Türk Edebiyatı Metinlerinin Kullanımı” başlıklı bildiriyle Sakarya Üniversitesi Rektörlük-Türk Dili Bölümü öğretim elemanlarından Öğr. Gör. Dr. Özlem Düzlü yapmıştır. Düzlü; konuşmasında Türk Dili dersinin amaç ve hedefleri doğrultusunda hazırlanan ders içeriklerinde klasik Türk edebiyatının yerinin sınırlı kaldığını, içeriklerde klasik edebiyat metinlerine daha fazla yer verilmesinin öğrencilerin kültürel gelişimleri ve dersin hedeflenen diğer kazanımları açısından olumlu etkilerinin olacağını söylemiştir. Örnek metinler üzerinden dil bilinci ve Türkçe sevgisi, etkili iletişim, dil-kültür ilişkisi, Türkçenin söz varlığı, anlam bilim, imla, konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi gibi konularda klasik Türk edebiyatı metinlerinden faydalanılabileceğine dikkat çeken Düzlü; bu metinlerin öğrencilerde estetik zevkin gelişmesine de katkı sağlayacağını belirtmiştir.

Oturumların sonunda sunumlarda ortaya konulan görüşler çerçevesinde tartışma ve değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme bölümünde ele alınan sorunlarla ilgili ulaşılan sonuçlar ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilere aşağıda yer verilmiştir:

- Dersin örgün eğitimle verilmesinin uygun olacağı
- YÖK tarafından belirlenen çerçeve programın günün ihtiyaç ve şartlarına göre ivedilikle güncellenmesi gerektiği
- Derse kültür dersi niteliğinin kazandırılması
- Güncellenen içerikler doğrultusunda dersin adının değiştirilmesi
- Öğrencilerin temel dil becerilerini (okuma-dinleme-konuşma-yazma) geliştirmeye yönelik uygulamalara ağırlık verilmesi
- Dersin içeriklerinin bölümlere göre hedeflenen kazanımlar doğrultusunda çeşitlendirilmesi
- Dersi yürüten öğretim elemanlarının yeterli donanıma sahip olmaları ve kendilerini geliştirmeleri gerektiği
- Bu çalıştayların devamının getirilmesi

Kaynakça

Cemiloğlu, M. (2004). “Üniversitelerde Okutulan Türk Dili Dersi İle İlgili Tespitler Değerlendirmeler ve Öneriler”. *Eğitim Fakültesi Dergisi* XVII (2), s. 173-182.

Çotuksöken, Y. (2010). *Uygulamalı Türk Dili*. Papatya Yayınları.

Makale Bilgi Formu

Yazar(lar)ın Katkıları: Makale iki yazarlıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: “Üniversitelerdeki Türk Dili Derslerinin Dünü, Bugünü, Yarını (Sorunlar-Çözüm Önerileri) Çalıştayı” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde “*Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*” hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk yazarlara aittir.